

DÍJAK ÉS DÍJAZOTTAK

Az Üzenet júniusi számában közölte dr. Horváth Mátyásnak, a folyóirat kiadói tanácsa elnökének kritikai értékelését a tanács és a szerkesztő bizottság munkájáról és feladatairól. Az értékelés végén dr. Horváth pontokba foglalja a folyóirat négyéves fennállásának tapasztalatai alapján megszövegezett javaslatokat, s ezeknek egyike arra irányul, hogy az Üzenet — folytatván eddigi feladatainak teljesítését — a jugoszláviai magyar irodalom és társadalomtudomány művelőinek serkentése érdekében alapítson pályadíjat, és 2000—2000 dináros jutalomban részesítse a lapban az év folyamán megjelent legjobb mai tárgyú szépirodalmi művet (novellát, verset), valamint a jugoszláv népek és nemzetiségek irodalmának tárgykörére vonatkozó irodalmi tanulmányt és a munkásosztályunk problémáival foglalkozó szakdolgozatot. A kiadói tanács és a szerkesztő bizottság együttes ülésen foglalkozott általában a kritikai értékeléssel és ennek keretében a pályadíjra vonatkozó javaslattal is, és némi kiegészítéssel magáévá is tette, annál inkább, mert eszmeileg is szervesen beleillik a folyóirat programjába és célkitűzéseibe.

Az eddigi tapasztalatokból is leszűrhetjük azt a tanulságot, hogy a pályadíjak és az irodalmi pályázatok hatalmas ösztönzést jelentenek az alkotók munkájára. A különféle pályázatok esetében ez az ösztönzés persze elsősorban a mennyiséget jelenti, ha azonban tekintetbe vesszük, hogy a mennyiség a maga növekvő arányában magában rejti a minőség jelentkezésének esélyeit is, akkor leszögezhetjük azt is, hogy a mennyiséget serkentő pályázatok feltétlenül hozzájárulnak egyetemes irodalmi életünk kilombosodásához. Tapasztalhattuk ezt a Forum, a Magyar Szó, az Újvidéki Rádió stb. irodalmi pályázatain is, amelyeknek ösztönző hatására irodalmunk jelentős mérföldköveiként jelentkeztek íróink olyan regényekkel, elbeszélésekkel, novellákkal, gyermekirodalmi művekkkel, sőt színdarabokkal és rádiójátékokkal is, amelyek tagadhatatlanul minőségi szempontból is gyarapították terebélyesedő irodalmi életünk értékeit, de elsősorban színesebbé, kitapinthatóbbá, valóságosabbá tették irodalmi törekvéseinket, kikerekítették kultúránknak azt a területét, amelyet jugoszláviai magyar irodalomnak nevezünk. Maga az Üzenet, amikor négy évvel ezelőtt, 1971. szeptember 1-én megindult, mindjárt első számában irodalmi pályázatot hirdetett a 7 Nappal közösen olyan novellára, „*amely az időt és a helyet, azaz mai életünket tükrözve, művészi hangvétellel íródott.*” Persze az irodalmi kritika dolga, hogy eldöntse, milyen minőségi eredménnyel is járt ez a pályázat, az azonban tagadhatatlan, hogy a pályázatnak ez az időre és helyre, azaz mai életünkre vonatkozó krité-

riuma világosan tükrözi azt az irányvonalat, amely kezdettől fogva jellemzi ennek a folyóiratnak a törekvéseit. A kiadói tanács elnökének ez a mostani, pályadíjra vonatkozó javaslata, amelyet a tanács és a szerkesztő bizottság is magáévá tett, tehát lényegében a folyóirat eredeti célkitűzéseinek megerősítése, és ezért szögezheti le az értékelés, hogy az Üzenet az elmúlt négy esztendőben mentes maradt az ideológiai elhajlásoktól és nem került marxizmus ellenes eszmei áramlatok hatása alá, még ha meg kell is állapítani, hogy kiállásaiból nem egyszer hiányzott a pozitív időszerűség és a szellemi életünk visszáságaival keményen szembeszálló harcos elszántság.

Amikor tehát az Üzenet kiadói tanácsa és szerkesztő bizottsága úgy döntött, hogy szerény pályadíjat tűz ki a folyóiratban megjelenő *legjobb mai tárgyú* művek jutalmazására, ezzel kettős célt kíván elérni: egyrészt irodalmi életünk kibontakozásának további serkentését, másrészt pedig azt is, hogy ez az irodalmi élet ne legyen öncélú, ne hamvadjon el a finomkodó esztétika tömegektől elzárt elefántcsonttornyában, hanem szervesen beleépüljön egész mindennapi életünkbe, s annak finom, stendhali-tükrévé váljék.

Bizonyára nem árt, ha ezzel kapcsolatban idézzük az Üzenet 1971 szeptemberében megjelent 1. számának bevezető, iránymutató cikkét, amely leszögezi, hogy a folyóiratnak — a követelményeknek megfelelően — vajdasági, sőt szélesebb nyelvterületi jellegű irodalmi, művészeti és társadalomtudományi sajtótermékeknek kell lennie, tehát nem szabad szűk helyi keretek közé bezárkóznia, továbbá olyan folyóiratnak kell lennie, „*amely szellemi törekvéseiben nem szűkíti le munkálkodását kizárólagos esztétikai szempontokra, nem szegődik kizárólagosan egy irodalmi irányzat vagy elmélet szolgálatába, hanem szélesen kitér a kaput minden alkotó művész, tudós, közíró előtt, aki érdeklődéssel kíséri szellemi életünk sajátos hangú, szabadabb társulási formákat kereső törekvéseit. Amikor a lap a mai feladatok sokaságában elkötelezettséget vállal, már programja is megköveteli a szellemi fejlődésünknek megfelelő szintet. Ezért maga a feladatvállalás teszi szükségessé, hogy folyóiratunk mozgalmi jellegű legyen: úgy segítse az alkotómunka folyamatát, hogy egyszersmind az eszmék formálásának, közös dolgaink lelkiismeretes taglalásának is fóruma lehessen...*”

Alaposabb elemzés kellene ahhoz, hogy rámutassunk, vajon az Üzenetnek mennyiben is sikerült megvalósítania a maga elé kítűzött feladatokat, és mennyire vált valóban mozgalmi jellegűvé; bizonyos azonban, hogy a most kiírt pályadíj szervesen beleilleszkedik ebbe a programba, sőt nemcsak ebbe a programba illeszkedik bele, hanem ugyanakkor újabb színnel gazdagítja irodalmi és művészeti életünkben azt a társadalmi elismerést kifejező és további alkotó munkára ösztönző jelenségcsoportot, amelyet egyszerűen csak irodalmi és művészeti díjnak nevezünk.

Ha ugyanis az Üzenet új pályadíjának megalapításáról beszélünk, nem mulaszthatjuk el legalább futólag megemlíteni egyéni díjainkat is. Ezúttal ugyan elsősorban irodalmi díjról beszélünk, de kulturális értékeink egyetemes elismerésének teljesebb kivetítése végett hadd

kezdjem a felsorolást egy művészeti díjjal, a Nagypáti Kukac Péter nevét viselő képzőművészeti díjjal, amelyet legutóbb a múlt év decemberében ítélt oda a bizottság Baranyi Károly újvidéki szobrászművésznek és feleségének, Baranyiné Markov Zlata keramikusnak — kimagasló képzőművészeti munkájukért. Ennek a díjnak egyébként van bizonyos helyi, topolyai vonatkozása is, amely ugyan semmiben sem szűkíti, kisebbíti az elismerésben részesített művészek érdemeit, hiszen bíráló bizottsága is élvonalbeli vajdasági képzőművészekből, szakemberekből, írókból, újságírókból áll, mégis az az érzésünk, hogy tartományunk legfontosabb, elsősorban magyar vonatkozású képzőművészeti díja a Forum-díj, amelyet már évek óta rendszeresen odaítél a bíráló bizottság a művésztelepen született és a szűkebb környezetünk képzőművészeti életében meghatározó jelleggel bíró művek alkotóinak megjutalmazására. Valamiképpen úgy érezzük, hogy amit irodalmi vonatkozásban a Híd-díj jelent, ugyanezt jelenti képzőművészeti vonatkozásban a Forum-díj, megtoldva még a művésztelepek pozitív hagyományával is. A legutóbbi díj odaítélését mérlegelve, éppen ezt a pluszt vette figyelembe elsősorban a bizottság, arra törekedvén, hogy a már tizenötödösöd kiadott díjat a visszaemlékezés jeleként olyan művész kapja, akinek különösen nagy része volt a vajdasági képzőművészeti élet újjászületésének kezdetén tett erőfeszítésekben, és akinek művészete utat mutatón fénylik nemcsak vajdasági szinten, hanem egész hazánkban is. Így esett a választás Milan Konjovića, a nagy zombori művészegyéniségre, akinek művészi munkája valósággal beleépült művésztelepeink életébe. Az első tizennégy alkalommal elsősorban ösztönző jellegű volt a díj odaítélése, ezúttal azonban a bíráló bizottság a képzőművészeti mozgalom keretében megvalósított alkotómunka, elkötelezettség és serkentő munka elismerése mellett döntött a kis jubileum alkalmából.

A képzőművészeti díjakról való röpke megemlékezés után azonban hadd térjek rá az irodalmi díjakra, hiszen az Üzenet új pályadíjával kapcsolatban elsősorban is ezekre emlékeznék — nemcsak azért, hogy bizonyos képet adjak irodalmi díjainkról, hanem hogy megpróbáljak bizonyos mérleget is készíteni: mi mindenünk van már és mire is volna még szükségünk? Mert hát az irodalmi díjaknak sem csupán a jutalmazás és ösztönzés a céljuk, hanem mindenképpen irodalmi életünk kibontakozásának bizonyos értelmű irányítása is. Amint annak idején különböző pályázatok születtek a novella-, regény-, dráma-, tanulmány- vagy hangjáték-irodalom fejlesztésére, ugyanúgy az irodalmi díjaknak is az volna egyik feladatuk, hogy olyan irodalmi terület ápolására is buzdítsanak, olyan új területek felé is megnyissák az utat, amelyekben eddig voltaképpen nem sok siker született, illetve amelyek iránt eddig nem volt meg az érdeklődés.

A Híd-díj például mindeddig szinte afféle mindenés díj volt, amelybe igyekeztünk mindent belegyömöszölni, a versektől, elbeszélésektől, regényektől kezdve egészen az irodalomtörténeti művekig és tanulmánykötetekig. A bíráló bizottságok már nem egyszer megállapították, hogy ez a gyakorlat nem felel meg a követelményeknek — nem is azért, mert egyes műfajok művelőit tulajdonképpen megfosztja a

kitüntetés lehetőségétől, tekintve hogy minden évben csak egy Híd-díjat ítélnék oda, de méginkább azért, mert a bíráló bizottság szinte megoldhatatlan feladat előtt áll, amikor tanulmánykötetet kell összehasonlítani regénnyel vagy verseskötettel. Elhangzott már olyan javaslat is, hogy legalább két külön díjat kellene kiírni: egyet a szépirodalomra, egyet pedig a tanulmányokra, értekezésekre. Erre a szétválasztásra azonban mindeddig nem került sor — talán az anyagi eszközök hiánya, vagy talán csak a nemtörődomség miatt. Úgy tudom, a múlt évi bíráló bizottság eleve kimondta azt az elvet, hogy csakis szépirodalmi művet vesz tekintetbe a díj odaítélésekor, és — ha hallgatólagosan is — ugyanígy járt el az ebben az évben kijelölt bizottság is, amikor — immár másodszer — Pap Józsefnek ítélte oda az irodalmi díjat verseskötetért.

Ha azonban nem történt is meg a Híd-díj kettéválasztása, azért örömmel állapíthatjuk meg, hogy történtek próbálkozások ennek a mindenességnek a megszüntetésére. Ezek közé a próbálkozások közé tartozik a Sinkó-díj megalapítása is. Ennek a díjnak az a célja, hogy a fiatal írók alkotó tevékenységét ösztönözze, mégpedig elsősorban az esszék, tanulmányok, értekezések, kritikai felmérések felé irányítva érdeklődésüket, s ezzel a tevékenységével érdemelte ki a díjat ebben az évben Juhász Erzsébet, aki — mint a díj átadásakor mondta Danyi Magdolna — több más fiatal értelmiségihez hasonlóan most alakítja ki kritikai világvégét, és sokoldalú irodalmi tevékenysége keretében szinte útkeresően fordult a jugoszláv irodalmak nagy klasszikusai felé, hogy tapasztalatokat szerezve, tovább mélyítse kritikai szemléletét.

A Sinkó-díj tehát elsősorban nemzedéki alapon jelent külön utat a Híd-díjjal szemben, bár a kritériumban megtalálhatjuk a műfaji különbség tényezőjét is. Ezzel szemben a Szentéleky-díj valóban egészen más területeket ölel fel a maga kettős, minden előbbtől különböző rendeltetésével. Szentéleky-díjat ugyanis az egyik ágon az a költő vagy író kap, aki fordítási tevékenységével nagy mértékben hozzájárul ahhoz, hogy a jugoszláv népek irodalmát közelebb hozza a magyar olvasóközönséghez, Szentéleky Kornél nyomdokain járva a két nép közötti kulturális közeledés és megismerkedés ügyének szolgálatában. Ezen a téren legutóbb, a múlt év novemberében Ács Károly, jeles költőnk érdemelte ki az elismerést. A másik ágon viszont nem is egyén, hanem egy irodalmi élőlétség közössége, a szabadkai Életjel részesült elismerésben azért a fáradhatatlan és lelkes munkásságáért, amellyel az irodalmi élet népszerűsítésének ügyét szolgálta, mint ahogyan egykor Szentéleky végzett kitörölhetetlen munkát a vajdasági, illetve jugoszláviai magyar irodalom kezdeti kibontakozásának buzdításában és szervezésében.

És azt hiszem, itt kell megemlékezni egy olyan, tulajdonképpen csak most kialakuló irodalmi díjról is, amely szintén egy régi jeles irodalmár és irodalomszervező munkásságának állít emléket azzal, hogy évenként felváltva egy magyar és egy szerbhorvát novellairó legjobb alkotását jutalmazza vele. Ezt a díjat, amely a Szirmai Károly irodalmi díj elnevezést kapta, az író halálának első évfordulóján megalakult emlékbizottság alapította, illetve határozta el alapítását Verbászon,

abban a vajdasági kisvárosban, ahol Szirmai Károly élt és alkotott hosszú évtizedeken át. Ez a díj tehát, amelyet még nem osztottak ki, szintén hoz valami új színt az irodalmi díjak sorába, éppen a felváltott odaítélés tényével hangsúlyozván az itt élő népek és nemzetiségek szoros összetartozását és életüknek egybefonódását kulturális téren csakúgy, mint mindennapi társadalmi és gazdasági tevékenységünkben.

És végül meg kell emlékezni még egy, szintén mostanában alapított díjról, az újvidéki Dolgozók Zsáki József díjáról, amelynek az a rendeltetése, hogy a vajdasági munkásmozgalom tárgyköréből merített magyar nyelvű történelmi és irodalmi művek megírására ösztönözze a toll embereit. Ezt a díjat Urbán János kapta első ízben *Tűzsziget* című nagyobb, valamint *Haláltépett élet* és *Fáklyafényben* című kisebb műveiért, amelyekkel jelentős mértékben hozzájárult forradalmi múltunk feltárásához és bemutatásához. Urbán János egyébként előzőleg már díjat kapott a harcoszövetség szerbiai szervezetétől is a *Haláltépett élet* című művéért, amelyben Bakos Kálmánnak, az egykori adai munkásmozgalmi harcosnak az életrajzát adta, szervesen beleépítve a munkásmozgalom kereteibe.

Mint a fentiekből láthatjuk, nem panaszkodhatunk, jó néhány irodalmi és művészeti díjjal dicsekedhetünk már, s ez a körülmény, szintén irodalmi életünk kilombosodása és főleg önálló utakon járása mellett tanúskodik. Azt is mondhatnánk tehát, hogy elégedettek vagyunk. Igen ám, de az elégedettség könnyen azt is jelentheti, hogy nem is kívánjuk a további fejlődést, a díjak további színeseződését, irodalmi életünk még szerteágazóbb, még magasabb szintű kibontakozását. Valamiképpen úgy érzem, hogy az ember sohasem nyugodhat egyszerűen bele abba, hogy íme, mennyi mindenünk van már, és többre nincs is szükségünk, mert ez a belenyugvás a megtorpanást, a holnapról és a holnapokról való lemondást jelentené, azaz saját magunk eltemetésének gyászindulójává fajulhatna. Ha tehát a soknál is többet kívánunk, korántsem telhetetlenség, hanem egyszerűen a megállapíthatatlan fejlődés szabályainak felismerése és elismerése. Ebben az értelemben kerülhet előtérbe a kívánság: szükség volna még valami másra, hogy még teljesebbé tehessük irodalmi életünket is. Voltaképpen nem is arról van szó, hogy újabb és újabb anyagi eszközöket kellene előteremtenünk újabb és újabb díjak odaítélésére. A díj anyagi vonatkozása különben is csupán mellékes járulék. Az elismerés értékét nem az adja meg, hogy esetleg néhány ezer dinár is jár mellé, hanem maga az a tény, hogy tanúsítja: igenis felfigyeltünk egy-egy értékes munkára, igenis szükségesnek tartjuk, hogy még tovább haladjunk a munka jelezte megkezdett úton, igenis szükségesnek tartjuk az ösztönzést, az elismerést, és tulajdonképpen talán lényegtelen is az, hogy a díj esetleg csak jelképes, hogy az elismeréshez nem kapcsolódik a kézzel fogható anyagi jutalom is.

Mindezek előrebocsátása után vetném fel hát a kérdést: nem alapíthatna-e mondjuk *Szabadka* is valamilyen irodalmi díjat? Úgy gondolom, van még elég úr mostani díjaink rendszerében, s maguk az említett díjak talán egy kicsit alkalomszerűen jöttek létre, többnyi-

re emlékeket őriznek és idéznek, de nem egészen a legszorosabb szükségszerűséget elégítik ki. Vajon nem lehetne ezen a vonalon is tenni valamit? A Híd-díj mindenességének megszűnése után nincs olyan díjunk, amely az esszéirodalmat, a tanulmányok, elmélyült műbírálatok, irodalom- és társadalomtörténeti értekezések, könyvek megírását serkentené és irodalmi szintjét jutalmazná. És nincs olyan díjunk sem, amely az életművet jutalmazná. Vajon nem lehetne ilyen díjat is alapítani?

Mondom, nem az étvágy nőtt meg, hanem a felismerés lett teljesebb. Ez diktálta ezeket a sorokat is.

